

Ս Ի Ո Ն

ԺԷ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1943

» ՅՈՒՆՈՒՍՐ — ՓԵՏՐՈՒՍՐ «

ԹԻԻ 1-2

ԽՍԻՆԴՐԱԿԱՆ

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՁԱՅՆԸ

Հին օրերուն, Բաբելական, Եգիպտական, Յունական և Հռոմէական կայսրութեանց շրջաններուն, երբ պետութիւնները պատերազմով իրագործել փորձէին ազատութեան, խաղաղութեան եւ մարդկային բարօրութեան իրենց տենչերը, մարդկային և նիւթական ոյժերու ազդակներէն դուրս, կը դիմէին նաեւ պատգամախօսներու, ապահովուելու համար իրենց կեանքի եւ մահուան պայքարին մէջ։ Պատգամախօսը Աստուծոյ ձայնն էր, արդի հասկացողութեամբ՝ ժողովուրդներու խղճատանքը։ Անշուշտ խնդիրը չի վերաբերիր հին օրերու պատգամներուն, անոնց ձեւին կամ արժէքին, այլ այն խոր ճշմարտութեան, թէ արդի պատերազմիկ պետութիւնները մարդկային և նիւթական միջոցներու զօրաշարժէն դուրս կը թողուն զԱստուծո, այսինքն մարդկային խղճատանքը։ Հաշուի կ'առնեն մարդը, քանիք, սաւառնակը, երկաթը և քարիւղը, բայց չեն մտածեր անտեսանելիօրէն այս բոլորը կարելի և անկարելի ընող ոյժին՝ Աստուծոյ, դուք ըսէք ժողովուրդներու խղճատանքին։ Չենք ակնարկեր արեւմտեան քաղաքակրթութեան տկարութիւններուն, ոչ ալ մարդկային յառաջդիմութեան զաղփազիւնն ստուգանիչին, կրնան մարդիկ պայքարիլ յանուն անհրաժեշտ իրագործումներու, և պատերազմը կարևոր ազդակը ընել կեանքի այդ պայքարին, սակայն կեանքի այդ հաշուեյարգարին մէջ պէտք է լսուի Աստուծոյ ալ ձայնը։ Այս պարագան ոչ միայն պիտի սահմանափակէր հաստատուած անդթութեանց քանակը և անասնական ընազդներու վերընկումները քսաներորդ դարու քաղաքակրթութիւնն որակուած խղճատանքներու մէջ, արդիւնք հոգեկան խորունկ ալլատեուման, այլ մանաւանդ պիտի խնայէր մարդու լաւագոյն կէսին՝ հոգիին նաւարեկութեան, թափուած արիւններուն վրայ։

Ինչ որ ալ եղած ըլլան պատմութեան դատումները մարդկային յառաջդիմութեան և խոտչներու ստուգանիչներուն նկատմամբ, խղճատանքին կշիռը կը մնայ գերիվեր մարդկային արարքներու արժէչափումին մէջ։

154-98

19354 ա հ

Մարդս իրապէս մարդ է եւ իբր մարդ կ'ապրի ա՛յն ատեն միայն, երբ իր մէջ կը ծնի խղճմտանքը, բարիին ու ճշմարտին զգացումը, եւ որ զերիվեր կը մնայ օրէնքներէն և պէտքերէն: Երբ կը խախտի այս սկզբունքը մարդերու և ժողովուրդներու մէջ, այն ատեն կեանքը կը կորսնցնէ իր չափանիշերը. եւ ամէնօրեայ մտայնութեանց հետ կը ծփան արդարութեան նժարները. վա՛յ է անոնց որոնք այսպիսի մարմիններէ կը սպասեն ուղղութիւնը իրենց կեանքին:

Խղճմտանքը ստուգանիշն է ինչպէս անհատներու այնպէս ալ ազգերու. երբ այս զգացումը կը դադրի պայծառ նշանաբան մ'ըլլալէ, շատ բան կը ցնցուի ու կը կործանի ժողովուրդներու կեանքին մէջ:

Ժողովուրդները կ'անբարոյանան, երբ կը տեսնեն թէ քաղաքականութեան անունին տակ, անխղճութիւնն է որ կը զործէ. անոնք կը մահանան, երբ հասկնան թէ իրենց ներքին կեանքը շարժման մէջ դնելու սահմանուած բարոյական կարգ ու կանոնին մէջ խղճմտանքը բառ մըն է միայն:

Իբրեւ բնական զգացում մեր էութեան եւ անոր կարողութիւններուն եւ զործերուն, իբրեւ սէրը բարիին՝ անոր ծանօթութեամբը ներշնչուած մեղի, ու է ատեն և որ և է կերպով դատուած, Աստուծոյ ձայնն է անիկա, որ կը խօսի մեր սրտին մէջ, և իբր այդ՝ անստերիւր առաջնորդն է անգէտ և սահմանափակ մեր իմացականութեան, մեր զործերուն տալով բարոյական արժէք և զերազանցութիւն: Եթէ անհատական կեանքի մէջ այս ներքին ձայնին նկատմամբ մեր անտարբերութիւնը մեղ անասնութեան և անզգամութեան կրնայ առաջնորդել, նոյնը կրնայ պատահիլ նաև ազգերու: Իզուր չէ որ ըսուած է՝ «խորհուրդ մարդկան կամք Աստուծոյ», և ասիկա նախապաշարուածներէն հանուած տարազ մը չէ, այլ խղճմտանքէ պակաս ձեռնարկներու յաջողութեան կասկածը: Չեն բաւեր միայն հանդերձուած բանականեր և կարելի անակնկալներէ հեռու ծրագիրներ, պէտք է որ մարդիկ իրենց ձեռնարկներուն մէջ իրենց հետ ունենան նաև զԱստուծո, այսինքն բարիին ու ճշմարտին զգացումը: Վաթէրլօ, Վէրտէօն և Սթալինը ցոյց տալով ցոյցներ են այս իրողութեան, ուր մարդկային հաշիւներէ վեր՝ անակնկալը կը միջամտէ: Հիւսթոն պիտի ըսէր թէ մարդկային ամբարտաւանութիւնը երբ զԱստուծո նեղելու չափ ընդարձակէ իր սահմանները, կը խորտակուի, վասնզի ճշմարտն ու բարին կը յաղթանակեն ի վերջոյ, եւ պէտք է յաղթանակեն, և այս՝ անխորտակելի օրէնքն է մարդկային կեանքին:

Սուրը կրնայ յաղթութիւններ տանիլ. միտքը կրնայ զերակշռութիւններ շահիլ, բայց արդարութեամբ միայն կ'ըլլան վերջնական նուաճումները:

Մեր էջերը չենք կրնար բանալ արտառոց ինքնավստահ զաղափարազրութեանց դէմ վէճի մը ինքնին փցուն փառասիրութեան: Բայց դառնութիւն է հաստատել որ քաղաքակրթութեան մը բարձունքներէն աշխարհը արհամարհելու չվարանող ազգեր, ամենէն աւելի, տան պատկերը այն վիճակներուն, որոնց կը հանդիպինք պատմութեան երկար բեմերուն վրայ ամէն անգամ որ աշխարհ մը, քաղաքակրթութիւն մը, իրաւակարգ մը, ապրելակարգ մը զահալէժ կը կործանին: Պարկեշտութիւն էր՝ մտածողներու համար, այս անկումներու զսպանակները, ազգակները ենթադրել, գտնել կարծել այն նկուն վիճակին մէջ որ արդարութեանն է երբեմն, երբ զայն խորունկ հեղնանքով մէկդի կ'ընենք մեր կեանքի դաշտերէն և արժէքի կը հանենք մեր եսին յիմար և անհուն պատ-

դամները: Եւ հակառակ կորակոր փորձառութեանց չենք սրբազրեր մեր անհուն միամտութիւնը, ու կը յամառինք հաւատալ մեր արժէքներուն, առանց Աստուծոյ, առանց խղճմտանքի, մի միայն մեր յիմարութենէն մեր կերտած աստուածներու:

Ամէն անգամ որ արդարութեան զգացումը կը խաւարի մեր ներսը, ատիկա կ'ըլլայ սկիզբը իմացական յաւակնութեանց, կոյր ինքնավստահութեանց, որոնք զինն են անշուշտ ստոյգ հաշիւներու, ինչպէս դիտել տրուեցաւ վերը, երկաթէ բազուկէ շարժող ոյժերէ պայմանաւոր, և որոնց միակ մեղքը սակայն անզիտեն է անակնկալը, ժողովուրդներու խղճմտանքին վրայ արհամարհոտ ծամածռութիւն մը, մեր ոյժին հպարտութեամբը ցաւազար կուրացումը: Մեր օրերու տեսաբաններուն յատուկ է այս կերպ ինքնախաբուծիւնը: Մէկը պիտի հնարէ անզիտութեան տարազը, ուրիշ մը՝ արագութեան հէքիաթը, երրորդ մը կայծակ պատերազմը, բոլորն ալ ի յառաջագունէ անողօք վստահութեամբ մը զրահուած, բոլորն ալ իրենց տուեալներու կախարդութեամբը առինքնուած, քիչ մը շատ աճապարոտ՝ մոռնալու համար թէ մարդկային ամէն արարք, ամէն կատարելագործութիւն և իրագործում, զուժար մըն է հոգեկան ուժերու, որոնք կրնան նուազիլ, բեկուիլ նոյնիսկ, բայց չեն մեռնիր: Ժ. Բ. Դարեւուն մեծ պատերազմներ մղուեցան այս սխալանքներուն մոլուցքին մէջ: 1914ի սպանդը մաթեմաթիֆական ճշգրտութեամբ նախահաշուուած զիտութեան մը, կանխահոգութեան մը կը հպատակէր: Պատմութիւնը արձանագրեց սակայն ուրիշ փաստ որ կը հերքէր այդ բոլոր հաշիւները միակտուր: 1939ի սպանդը աւելի քան պայծառ հաշիւի մը փառքին մէջէն իր մուտքը ըրաւ: Անոր մեծ դերակատարը չվարանեցաւ յայտարարելու չարաշուք ժամէն քիչ առաջ, «թէ չունէր ոչինչ կորսնցնելիք, ընդհակառակը ունէր անաղին շահելիք»: Ասկէ աւելի յստակ կերպով մարդիկ չէին կրնար արհամարհել ազգերու խղճմտանքը, Աստուծոյ ձայնը: Անշուշտ սպանդը կը շարունակուի իր բոլոր կատաղութեամբը, ու երկաթին և ռումբին տրամաբանութիւնը դեռ չի թուիր խորտակուած ըլլալ: Բայց ապացուցուած իրողութիւններ կան միւս կողմէն — ատանցմէ մէկը ազգերու խղճմտանքին պոռթկումն է, տարերային, անդիմադրելի, անաւոր, որ անա կը քալէ, իր առջեւ քշելով երկաթները և կառքերը:

Ժողովուրդները մեծ են սուրի արկածախնդրութենէն. տուէք պատահարին ինչ որ պատահարին է, և Աստուծոյ՝ ինչ որ Աստուծոյն: Անհատներէն վեր են զանգուածները, ինչպէս անոնցմէ աւելի վեր՝ այն ոյժը, զոր մենք ճէյքսքըր, Պուշկին և Կէօթէ կ'անուանենք:

Աստուծոյ ձայնը մարդիկ չեն կարող խեղդել:

ԽՄԲ.

